

Dodatek k prezentaciji

PREVENTIVNI PROGRAMI IN DELOVANJEM ŠOLE ZA ZMANJŠEVANJE NASILJA

Pomembnost razlikovanja med konfliktom in medvrstniškim nasiljem.

Medvrstniško nasilje je po definiciji oblika namernih agresivnih ravnanj, ki jih vrstnik ali skupina vrstnikov izvaja nad posameznimi otrokom, praviloma so ponavljajoča.

Konflikti so del našega vsakdana. Četudi jih običajno označujemo za nekaj negativnega, nezaželenega, so za odnos pomembni. Nemogoče se jim je izogniti. Pojavljajo se povsod, v vseh življenjskih obdobjih in so posledica različnih mnenj, interesov, pogledov, pričakovanj itd.. V kolikor jih znamo uspešno, konstruktivno razreševati lahko obogatijo in izboljšajo odnos. Otroci in večkrat tudi mladostniki tega niso vešč. Nimajo še dovolj izoblikovanih čustvenih in socialnih veščin. Zato smo tukaj odrasli, da jih čustveno in socialno opismenimo, jih vodimo in učimo, kako reševati konfliktne situacije. Zakaj je to razumevanje pomembno? V praksi večkrat zaznamo, da se že nek konflikt tolmači kot nasilje. Ko imata dva učenca spor, npr. kdo bo imel neko igračko, kdo bo prvi v vrsti za kosilo ali kdo bo glavni strelec na nogometnem igrišču, to ne moremo pojmovati kot medvrstniško nasilje. Lahko gre za običajne vrstniške interakcije preizkušanja moči, potrjevanja in podobno. Lahko pa prerastejo v nasilje.

Ob lanskoletnih medijskih objavah medvrstniškega nasilja, smo se na šoli odločili, da izvedemo raziskavo, s katero smo naredili posnetek stanja na naši šoli. Z raziskavo smo med drugim želeli preveriti¹:

- kakšna je učenčeva zaznava občutka varnosti na naši šoli,
- kakšna je pogostost in kraj srečevanja z različnimi oblikami medvrstniškega nasilja,
- kakšna je reakcija učenca ob neprimernem vedenju drugega ter
- kakšno je odzivanje učiteljev v primeru nasilja.

Učence smo povabili tudi k izražanju predlogov za oblikovanje bolj varnega šolskega okolja.

Vprašalnik so reševali učenci od 4. do vključno 8. razreda, skupno 348 učencev. Ugotovili smo, da se kar 75% učencev v šoli počuti varno. 21% jih je navedlo, da se v šoli včasih počutijo varne, medtem ko se 5% učencev v šoli ne počuti varno (graf 1). Ugotovili smo, da občutek varnosti otrokom daje prisotnost učiteljev, prijateljev. Kot razloge ne varnega počutja pa so navajali predvsem nasilne vrstnike.

50% učencev je poročalo, da nikoli v šolskem letu 2021/22 niso bili žrtev medvrstniškega nasilja. 31% jih je poročalo, da so redko oziroma nekajkrat v šolskem letu doživeli medvrstniško nasilje, 13% jih je

¹ Na sestanku sveta staršev je bil predstavljen zgolj del raziskave, vezan na medvrstniško nasilje. Celotna raziskava »Moje počutje« je bila obsežnejša.

navedlo, da so ga doživeli včasih (1-krat do 2-krat mesečno), 5% pa naj bi zelo pogosto (tedensko ali dnevno) doživljali nasilje (tabela 1).

Učenci so navajali, da je najpogostejša oblika nasilja, ki se zelo pogosto (tedensko ali dnevno) pojavlja nesramno govorjenje, zmerjanje oziroma zafrkavanje (18%). Sledijo pretepanje, porivanje oziroma spotikanje (8%) ter v enakem deležu izključevanje iz družbe (8%). Med oblikami nasilja, ki se včasih (1-krat do 2-krat mesečno) pojavljajo je najpogosteje izpostavljeno nesramno govorjenje, zmerjanje oziroma zafrkavanje (30%), sledi izključevanje iz družbe (19%) ter pretepanje, porivanje oziroma spotikanje (14%). Oblike nasilja, ki se redko pojavljajo pa so najpogosteje pretepanje, porivanje oziroma spotikanje (31%) izključevanje iz družbe (30%) ter nesramno govorjenje, zmerjanje oziroma zafrkavanje (26%). Preostale vrste nasilja (zastraševanje, zlobno govorjenje, žaljenje o verski ali narodnostni pripadnosti, ustrahovanje, žaljenje preko računalnika/mobitela) se pojavljajo manj pogosteje (od 67 - 77% nikoli) (tabela 2).

Po mnenju učencev se medvrstniško nasilje na naši šoli najpogosteje dogaja med odmori (glede na navedene proste odgovore predvsem na hodniku in v razredu). Sledi čas po končanem pouku (32%), nato popoldanski čas (21%) (tabela 3).

Glede na odgovore se največ učencev na nasilje odzove z odločnim sporočilom, da jim to ni všeč (44%). Sledi odgovor, da učenci poiščejo pomoč (28%). Sledi fizični odziv na nasilno ravnanje (21%). Kot manj prisotne oblike reagiranja na nasilno vedenje so učenci navajali bežanje (10%) in jokanje (8%). Med drugimi odgovori so bila pogosta jasna sporočila, da jim to ni všeč ali da jim je vseeno; da o nasilju poročajo staršem oziroma se jim nasilje sploh ne dogaja (tabela 4). Kot spodbudna se je izkazala ugotovitev, da se največ učencev na nasilna ravnanja drugih odzove z odločnim sporočilom, da jim to ni všeč, sledil je odgovor, da poiščejo pomoč. Obe strategiji reševanja konfliktnih situacij otrokom načrtno privzgamemo v sklopu delavnic vezanih na preventivo pred medvrstniškim nasiljem.

Mlajši učenci (4. in 5. razred) o nasilnem vedenju, ki se dogaja nad njimi, v večji meri poročajo, in sicer največ staršem (4. razred – 39%, 5. razred – 34%), sledijo učitelji (4. razred – 28%, 5. razred – 26%) in vrstniki (4. razred – 22%, 5. razred – 28%). Zaznati je, da v višjih razredih večji delež učencev o nasilnem vedenju ne poroča nikomur (4. razred – 5%, 5. razred – 7%, 6. razred – 6%, 7. razred – 17% in 8. razred – 24%). Zelo malo je tistih, ki o tem sporočajo učiteljem (6. razred – 16%, 7. razred – 11% in 8. razred 9%). V največji meri so o nasilnem vedenju poročali drugim vrstnikom šestošolci (38%), sledijo osmošolci, sedmošolci in petošolci (28% ali 29%). Pod drugo so učenci v vseh razredih navajali že dane možnosti (tabela 5).

26% učencev je poročalo, da se v šoli z učitelji pogosto pogovarjajo o varnosti, medsebojnih odnosih, nasilju in reševanju konfliktov. 61% učencev je poročalo, da z učitelji včasih odpirajo tovrstne teme. Medtem ko 13% učencev meni, da se nikoli ne pogovarjajo o tovrstnih vsebinah, med njimi je največ sedmošolcev in osmošolcev (tabela 6).

48% učencev meni, da učitelji v primeru nasilja pogosto odreagirajo, 42% učencev pravi, da učitelji odreagirajo včasih, 11% pa, da na medvrstniško nasilje nikoli ne odreagirajo (tabela 7).

Učenci so navajali sledeče predloge za vzpostavitev varnejšega šolskega prostora (odgovori si sledijo glede na pogostost, posamezni odgovori, ki se pojavljalo enkrat ali dvakrat niso vključeni): večja pozornost in reagiranje učiteljev, poostren nadzor na hodnikih in v učilnicah, videonadzor, strožje kazni za nasilneže, poseben prostor za sprostitev in umiritev, odstranitev posameznikov iz šole, varnostniki, več pogovorov z učitelji o temi nasilja.

Ugotovitve iz raziskave smo upoštevali pri pripravi na novo šolsko leto. Z analizo raziskave smo seznanili celoten učiteljski zbor in jih nagovorili, da dosledno spremljajo in v skladu s pravili šolskega reda ustrezno reagirajo v primeru zaznave nasilnega vedenja. Razrednike smo nagovorili, da pri delu z oddelkom načrtujejo še več vsebin, ki bodo krepile varno počutje v šoli (več pogovorov o varnosti, medsebojnih odnosih, nasilju in reševanju konfliktov ipd.). Pridružili smo se projektu P-odporni mladi, namen katerega je med drugim opolnomočiti otroke, zaposlene in starše za funkcionalno izražanja in regulacijo čustev ter konstruktivno soočanje s stiskami, konflikti. Okrepili smo dežurstvo učiteljev v času odmorov, in sicer predvsem v času glavnega odmora ter odmora po pouku, ki sta se izkazala kot najbolj kritična. Na račun povečanega deleža svetovalnega dela pa smo dodatno podprli učence s čustveno-vedenjskimi težavami. Vse naštetu smo priključili že obstoječim preventivnim dejavnostim, ki pa jih izvajamo na ravni šole, razreda in če je potrebno tudi na ravni posameznika.

V povezavi z medvrstniškim nasiljem na šoli načrtno vpeljujemo preventivne dejavnosti, namen katerih je krepiti cilje in vrednote, kot so: podpiranje kulture kakovostnih medvrstniških odnosov, spodbujanje in razvijanje spoštljivega, solidarnega, strpnega, odgovornega ravnanja, nenasilne komunikacije, konstruktivnega reševanja problemov, asertivnega izražanja čustev, spoštovanje sebe in drugih, zavedanja pomembnosti medsebojne pomoči, razvijanja pozitivne samopodobe, skrb za fizično in duševno zdravje, razvijanje močnih področij otrok idr.

Načrtovane in izvedene so številne preventivne vsebine², ki so vezane bodisi na šolske projekte (Unesco, Zdrava šola, Korak k sončku, v letošnjem letu P-odporni mladi ...), na dneve dejavnosti (Mi in drugi - Besede in dejanja puščajo sledi – 3. razred, O odraščanju – 5. razred, Zdrav življenjski slog – 8. razred ...) ali pa so izvedene v sodelovanje z zunanjimi izvajalci (Varni internet, ZD Domžale ...). Že peto leto na šoli izvajamo program NEON – Varni brez nasilja, katerega osnovni cilj je otrokom na pozitiven način predstaviti možnosti samozaščitnega ravnanja v različnih situacijah medvrstniškega nasilja ter jih okrepiti za samozavesten odziv. Pri izvajanju delavnic nagovorimo otroke, ki so žrtev nasilja, tiste, ki nasilje izvajajo ter predvsem otroke, ki so priča nasilju in predstavljajo večino.

Z izvedbo programa v 2., 5. in 8. razredu delamo na **preprečevanju nasilja**. Nadvse pomembno pa je tudi **ustavljanje nasilja**. Dejstvo je, da je slednjega zaradi sovplivanja mnogih dejavnikov, na katere večkrat nimamo vpliva, ne moremo v popolnosti ustaviti. Ključno pri uspešnem preprečevanju nasilnega vedenja je takojšnje odzivanje na sporočeno nasilno ravnanje, ne glede na to, kdo je ga povzročal ali kdo je v vlogi žrtve. Da je šola varen prostor je pomembno prizadevanje vseh zaposlenih.

² V zapis niso zajete vse preventivne vsebine, temveč zgolj določene.

Protokol ravnanja oziroma postopanja v primeru zaznane kršitve imamo jasno postavljen. Zaposleni si prizadevamo, da jih dosledno upoštevamo. Na neustrezna vedenja se odzivamo, sprva v skladu s Pravili šolskega reda, če je potrebno tudi z vključitvijo drugih institucij (CSD, policija). Želeli bi si, da bi se starši bi se zavedali, da je naše postopanje in ukrepanje v dobro njihovega otroka. Včasih temu ni tako. V zadnjem času je zaznati tudi več vzgojne nemoči staršev ter posledično otrok, ki kažejo vzorce nespoštovanja avtoritete, predrznosti, neobčutljivosti na vzgojna postopanja in ukrepanja. V zadnjem času prihaja do več težav tudi zaradi porasta rabe mobilne tehnologije in socialnih omrežij. Tukaj se naš nadzor žal izgubi. Zaznane kršitve je potrebno javiti policiji. Starši, spremljate, kaj vaš otrok počne na mobilni ali drugi napravi – s kakšnimi vsebinami se srečuje, s kom in kaj si dopisuje.

Bodite pozorni na svoje otroke in morebitne spremembe, ki jih izkazuje (spremembe v čustvovanju, vedenju, odnosu do sebe/šole/vrstnikov/družine ...). Posebna pozornost velja pri starejših učencih, za katere smo v raziskavi ugotovili, da se o nasilnih ravnanjih zelo neradi zaupajo odrasli osebi. **Ustvarite možnost pogovora, v katerem vam otrok lahko zaupa, kaj se mu dogaja (Štirn idr. 2022).**

Dodatne informacije:

[Gradiva – Program NEON](#)

[Starši | safe.si](#)

[Za starše » Logout.org / Center pomoči za zdravljenje odvisnosti od interneta](#)

[Duševno zdravje | UNICEF Slovenija](#)

[Mira - Nacionalni program duševnega zdravja \(zadusevnozdravje.si\)](#)

Pripravila:

Maja Petek Tomšič,
svetovalna delavka